

батьківство, цілі й завдання які постають перед батьками у різному віці, сформованість потрібних батькам умінь).

Отже, нами виокремлено соціально необхідні батьківські якості (увага о дитини, відповідальність за дитину, доброта по відношенню до неї, порядність у всьому, спостережливість в оточуючому суспільстві, емпатійність та любов до дітей, толерантність до всіх тощо).

Список використаних джерел:

1. Біда О., Орос І., Чичиук А. Формування усвідомленого батьківства молоді. *«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки»*. 2022. Вип. 203. С 8 – 11.
2. Буніна Л. М. Формування у молодих сімей навичок усвідомленого батьківства засобами соціально-педагогічної підтримки в Північній Ірландії : автореф. дис...канд. пед. Наук 13.00.01. Луганськ, 2005. 20 с.
3. Постовий В. Педагогічний словник для молодих батьків. К. : ДЦССМ, 2002. 348 с.
4. Красін С. Усвідомлене батьківство: сутність, ознаки, структура та зміст. [*Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*](#). 2017. Вип. 55. С. 215-221.
5. Хавула Р.М. Особливості психологічної готовності юнаків до батьківства : дис. ... канд. психологічних наук : 19.00.07. Київ, 2014. 240 с.

Березан В.І.

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи, реабілітації та повоєнної адаптації
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Губарь О.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ПРИЧИНИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (ООП)

Розвиток сучасного суспільства відзначається формуванням нового погляду на освіту та місце людини в соціумі. Відтак освіта в процесі функціонування має прагнути до набуття таких якостей, як доступність, рівність, загальність. Першочерговим завданням суспільного розвитку в межах

міжнародного руху «Освіта для всіх» (Education for All (EFA)), ініційованого ЮНЕСКО стає забезпечення кожного правом на задоволення освітніх потреб, отримання якісної базової освіти. Таким чином, центральним інноваційним процесом вітчизняної системи освіти в сучасних умовах, не зважаючи на триваючі військові дії, є функціонування інклюзивного навчання, підґрунтям якого є Постанова Кабміну «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (№ 957 від 15.09.2021 р., остання редакція від 06.09.2022 р.) [6], що сприяє активному розвитку в українському освітньому просторі інклюзивної освіти як альтернативи системі спеціальної освіти.

Стратегія супроводу інклюзивного навчання дітей з ООП є результатом роботи В. Бондар, Е. Данілавичюте, І. Дмитрієвої, В. Засенка, А. Колупаєвої, С. Миронової, В. Синьова, Т. Скрипник, Н. Софій, О. Таранченко, О. Федоренко, А. Шевцова та ін. Положення щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору (вихователів, педагогів, корекційних педагогів, соціальних педагогів, психологів) висвітлено у працях В. Андрущенко, М. Альохіної, В. Гладуш, Т. Дегтяренко, І. Демченко, І. Зязюна, В. Кременя, А. Колупаєвої, В. Лугового, В. Огнев'юка, Н. Пахомової, В. Синьова, Д. Супрун, З. Шевців, А. Шевцова, М. Шеремет та ін.

Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [3]. Отже, жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії, успішне функціонування якого залежить від ефективного впровадження та дотримання основного принципу – менше зовнішньої, більше внутрішньої диференціації.

«Соціалізація (лат. *socialis* – суспільний) – це процес входження людини в суспільство разом із її соціальними зв'язками та інтеграцією в різні типи

соціальних спільнот, внаслідок чого відбувається становлення соціального індивіда» [2]. Соціалізація – це процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини із стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах [1].

Процес входження дитини в соціальне середовище під керівництвом дорослого називають соціальним вихованням – це комплекс впливів, що забезпечує соціалізацію індивіда. Головним завданням дорослого є передача дитині тих моральних якостей і норм поведінки, які відповідають вимогам суспільства. Відсутність здатності засвоювати знання призводить до порушення процесу соціалізації [4].

З моменту офіційного введення загальної доступності інклюзивної форми навчання значна кількість батьків дітей з ООП виявили бажання надати власним дітям можливість навчатися разом з однолітками. Слід зауважити, що за останній рік система інклюзивної освіти зазнала серйозних змін на фоні активного розвитку та розбудови освітньої системи в попередні роки, кількість спеціальних ЗЗСО зменшилася (в 2021–2022 н. р. – 310 закладів з контингентом 36294 учні, а в у 2022–2023 н. р. – 290 закладів з контингентом 34029 учнів) [8].

Очікувано, що дитина з ООП переживає в процесі соціалізації певні труднощі, проте для неї це необхідний досвід, яким можна скористатися в подальшому житті. В умовах війни кількість труднощів, які стають на шляху соціалізації дітей та ускладнюють функціонування закладів освіти з інклюзивною формою навчання у військовий час, збільшилась, серед них: наявність значної кількості тривог; постійні зміни найближчого оточення; скупчення великої кількості людей в одному приміщенні; неготовність укриттів до прийому дітей з ООП відповідно до принципу архітектурної доступності; неможливість відвідувати заклади освіти через відсутність укриттів; дистанційна форма навчання, що призводить до обмеження кола соціального спілкування, наявність постійних психотравмуючих факторів та ін.

Таким чином, перед закладом освіти та командою супроводу дитини з

ООП постає ще більша кількість завдань та проблем, від вирішення яких залежить успішність соціалізації дітей даної категорії. Сьогодні соціальний педагог, як учасник команди супроводу, є провідним фахівцем із соціального виховання, фахівцем з виховної роботи з дітьми та молоддю з ООП, який покликаний створювати сприятливі соціальні, навчально-виховні умови для їх розвитку й соціалізації.

Основним завданням психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу вважається підтримка комфортного освітнього соціального середовища, яке сприяє повному розкриттю та розвитку пізнавальних, особистісних і творчих ресурсів дитини. Реалізація даного завдання покладена на учасників команди супроводу, одним з яких є соціальний педагог.

Соціальний педагог в інклюзивному середовищі здійснює соціально-педагогічний патронаж дитини з ООП та її батьків; виявляє соціальні проблеми, які потребують негайного вирішення, при потребі направляє до відповідних фахівців з метою надання допомоги; вивчає соціальні умови розвитку дитини з ООП; сприяє процесу соціалізації дитини з ООП, її адаптації в новому колективі; інформує дитину з ООП та її батьків про мережу закладів позашкільної освіти, залучення дитини до участі в гуртках, секціях з урахуванням її можливостей; надає рекомендації учасникам освітнього процесу щодо шляхів ефективної інтеграції дитини з ООП в колектив однолітків, формування позитивного мікроклімату в дитячому колективі, подолання особистісних, міжособистісних конфліктів; захищає права дитини з ООП, за відповідним дорученням може представляти її інтереси у відповідних органах та службах. Крім цього, соціальний педагог сприяє розвитку соціальних умінь школярів, а також надає належну моральну підтримку сім'ям дітей, їх рідним і вчителям, допомагає долати складні життєві ситуації [5].

Безперечно, основною умовою успішної реалізації вище зазначених завдань є активне включення соціального педагога в роботу команди психолого-педагогічного супроводу, провідним принципом якої є командний підхід у роботі. Він передбачає ефективну співпрацю вчителів, відповідних

фахівців, батьків та учнів. Усі спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вчителів.

Отже, складність і багатогранність навчально-виховної діяльності в умовах інклюзивної освіти вимагає від соціального педагога міцних інтегративних теоретичних знань та практичних умінь із соціальної, спеціальної педагогіки та інклюзивної освіти, що сприятиме підвищенню ефективності та результативності діагностичної, реабілітаційної, пропедевтичної та консультативно-просвітницької роботи. Саме тому в ПНПУ імені В. Г. Короленка з 2006 року з метою підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи в інклюзивному просторі до обов'язкових дисциплін було введено курс «Основи корекційної педагогіки» [7], а з 2013 року – «Основи інклюзивної освіти» [5]. Крім цього, здобувачі можуть підсилити свої компетентності завдяки вільному вибору дисциплін, серед яких такі, як: «Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в умовах інклюзії», «Забезпечення якості інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами», «Діяльність соціального педагога в інклюзивному освітньому просторі», «Соціалізація особистості».

Список використаних джерел:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Д. Зверєвої. 2-ге вид. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
3. Інклюзивне навчання. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
4. Олійник Г., Пилюк Н. Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. *Social Work and Education*. 2020. Vol. 7. No. 2. Ternopil-Aberdeen, 2020. P. 178–185.
5. Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання : Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-1 від 02.01.2013 р. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_9-1736-13#Text
6. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України № 957 від 15.09.2021 р. ; редакція від 06.09.2022 р., підстава 979-2022-п. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>

7. Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю : Наказ міністерства освіти і науки України № 691 від 02.12.2005 р. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0691290-05#Text>
8. Статистичні дані. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>

Бичева В.А.

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Романова І.А.

доктор педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті охарактеризовано особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів і працівників для проведення профілактики вживання наркотичних речовин підлітками. Запропоновано комплекс заходів до структурної моделі підготовки здобувачів, які сприятимуть підвищенню готовності фахівців працювати в цьому напрямі.

Ключові слова: *підготовка здобувачів, профілактика, запобігання вживання наркотичних речовин, підлітки, комплекс заходів.*

Bycheva Victoria, Romanova Inna. TRAINING OF FUTURE SOCIAL PEDAGOGUES FOR THE PREVENTION OF DRUG ADDICTION AMONG ADOLESCENTS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article deals with the peculiarities of training future social pedagogues and workers for the prevention of drug use by adolescents. A set of